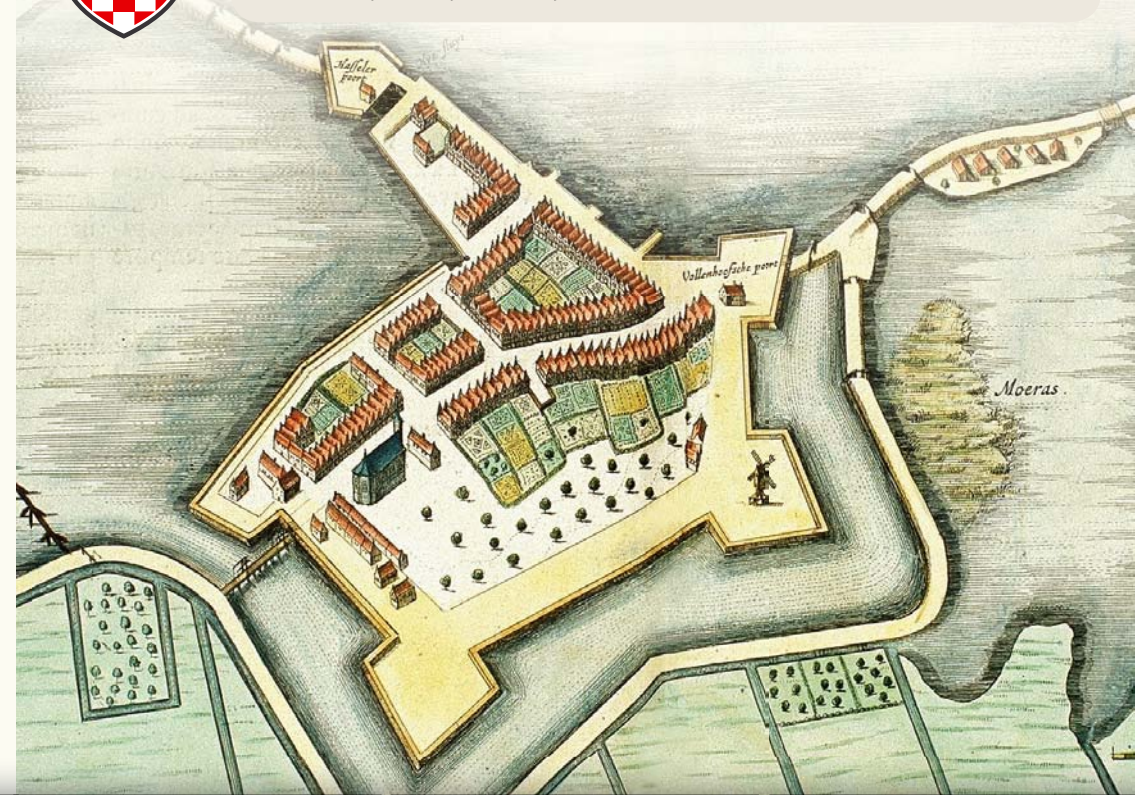

SLUZIGER KRONIEK

JAARGANG NR. 25 | NUMMER 74 | APRIL 2015

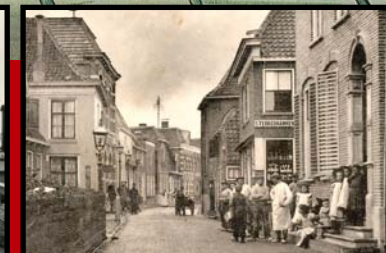
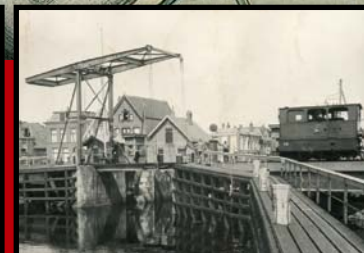

Tijdschrift van de Historische Vereniging Zwartsluis over de geschiedenis van Zwartsluis, Baarlo, De Velde, Zwartewaterklooster en Zandbelt en Schutsloot

De historische vereniging Zwartsluis, opgericht in 1990, streeft ernaar het historisch waardebeseef en de kennis over het erfgoed van Zwartsluis te bevorderen in allerlei vormen, onder haar leden en andere geïnteresseerden.

Vormgeving en opmaak:
Rudi Dekker | Grafische Vormgeving, Zwartsluis
www.rudidekker.nl

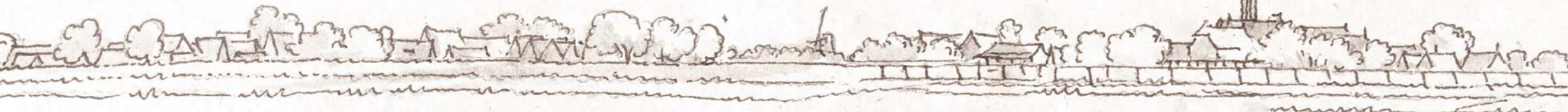

www.historiezwartsluis.nl

Inhoud

- 2 **Van de voorzitter**
Jo Appelo-Slurink
- 3 **Uitnodiging algemene vergadering**
- 4 **Jaarverslag 2014**
- 7 **Verenigingsnieuws**
- 8 **Joodse gemeenschap uit Zwartsluis tijdens WO II
weggevoerd- en vermoord** *(Deel 1 Struikelstenen in Zwartsluis)*
- 16 **Middenposter**
- 18 **14 april 1945, Zwartsluis bevrijd! In de kelder, in de Schanse**
Herman Ridderinkhof
- 21 **Terugblik op Zwartsluis** (deel 3, slot)
Theo de Boer
- 24 **Oorlogsverhaal**
Jan Ridderinkhof
- 26 **Sluziger burger Willem Klomp, Verzetsman in Amsterdam**
Bron: Max van den Berg
- 28 **Artikel Algemeen Handelsblad**
- 29 **Persoonsbewijzen**
- 30 **Herdenking 70 jaar bevrijding van Duitse bezetting**
Willy Hesselink-Schraa

Zwartsluis, gezins van Gemeenschap 29 April

Van de Voorzitter

Eind dit jaar bestaat onze vereniging 25 jaar. We willen dit niet onopgemerkt voorbij laten gaan. Naast een receptie waarvoor iedereen een uitnodiging zal krijgen, ligt er op die dag een verrassing klaar voor ieder lid. Een prachtig aandenken van Zwartsluis die u niet wilt missen.

Tijdens de receptie is er voldoende tijd elkaar als (oud-) Sluzigers te ontmoeten onder het genot van een hapje en een drankje en zo kunnen er weer veel herinneringen met elkaar opgehaald worden. Genoeg reden om naar Zwartsluis te komen, waar u de verrassing meteen in ontvangst kunt nemen. In de volgende Sluziger Kroniek kunt u hier meer over lezen. Houd in ieder geval 31 oktober a.s. vrij!!

Met het houden van de jaarvergadering op woensdag 15 april sluiten wij het vergaderseizoen 2014-2015 af. U bent allen van harte uitgenodigd voor deze vergadering in Sluuspoort.

De agenda en het jaarverslag kunt u lezen in dit nummer. Hebt u opmerkingen of vragen over dit verslag, laat het ons op de vergadering horen.

Op de bestuursvergaderingen van 16 oktober en 15 januari j.l. hebben we kennis gemaakt met kandidaat bestuursleden, n.l. Geke Francoise-Corporaal en Janny Roozeboom-Bakker. Ze hebben voorlopig meegedraaid in het bestuur. Op de jaarvergadering zullen beide dames officieel door het bestuur als kandidaat voorgesteld worden.

Nadat de jaarstukken zijn behandeld zal de heer Hans Hollestelle ons vertellen over de Canadese piloot Bill Tudhope die aan het begin van de oorlog in de NOP is neergestort.

Het is dit jaar 70 jaar geleden dat Nederland bevrijdt werd van de Duitse onderdrukking. De redactie vond dit een goede aanleiding een Kroniek samen te stellen met hoofdzakelijk verhalen over de oorlogstijd. Zodat we niet vergeten!

Op onze website www.historiezwartsluis.nl, vindt u niet alleen foto's, maar we proberen zo ook documenten uit ons archief onder uw aandacht te brengen.

Tenslotte

We wensen u voor nu veel leesplezier en straks een goede zomer met veel mooi weer. We hopen na de vakanties velen van u weer te mogen begroeten op onze ledenbijeenkomsten.

Met vriendelijke groet, Jo Appelo-Slurink

Uitnodiging algemene vergadering

Uitnodiging voor de algemene (jaar)vergadering, te houden op woensdag 15 april 2015, 20.00 uur, in Sluuspoort, Handelskade te Zwartsluis

Agenda:

- 01 Openning
- 02 Mededelingen
- 03 Jaarverslag secretaris 2014 (in dit nummer van de Sluziger Kroniek opgenomen.)
- 04 Jaarverslag 2014 penningmeester (ligt vanaf een half uur voor de vergadering ter inzage.)
- 05 Verslag kascommissie T. Kolkman en B.A. Vinke en benoeming nieuw kascommissielid.
- 06 Bestuur
- 06a Het bestuur stelt voor, conform artikel 8 lid 1 van de statuten, voor de bestuursperiode 2015, mevrouw J. Appelo-Slurink te benoemen als voorzitter.
- 06b Voorstel bestuur nieuwe bestuursleden conform artikel 6 lid 2- 3 van de statuten:
 - Mevrouw G. Francoise-ten Klooster; - Mevrouw J. Roozeboom-BakkerTegenkandidaten kunnen voor aanvang van de vergadering worden ingediend bij het bestuur, voorgedragen door min. 5 leden.
- 06b Aftredende bestuursleden:
 - Er zijn er op dit moment geen aftredende bestuursleden.
- 07 Het bestuur stelt aan de leden voor per 31 oktober 2015 te benoemen als erelid conform artikel 3 lid 5 van de statuten:
 - Mevrouw Z. Dekker-Schurink; - De heer J. Ridderinkhof
- 08 Rondvraag
- 09 Pauze
- 10 Spreker: de heer Hans Hollestelle zal een lezing houden over de 21-jarige Canadeze piloot 2e luitenant William Frank Tudhope, de laatste drenkeling van Schokland (1940)
- 11 Sluiting

Jaarverslag 2014

Huisvesting

Tot volle tevredenheid is in het achter ons liggende jaar gebruik gemaakt van *Sluuspoort* als locatie voor bijeenkomsten en exposities e.d. en dit samen in goed overleg met de overige gebruikers.

Het bestuur

Aan het einde van het verslagjaar 31 december 2014 was de samenstelling van het bestuur als volgt:

Voorzitter:	Jo Appelo-Slurink
Secretaris:	Harm Pluim
Penningmeester:	Martin Schuite
Archivaris:	Thijs Oosterhof
Bestuurslid:	Jan Kats
Redactie Sluziger Kroniek:	Thijs Oosterhof Harm Pluim

Het bestuur heeft inzake aftreden van bestuursleden een rooster opgesteld.

De bestuursleden zijn gevraagd om specifieke taken op zich te nemen c.q. commissies en/of werkgroepen te vormen.

Ledenbestand en contributie

Op 1 januari 2015 bedroeg het ledental van de vereniging 449, waaronder 21 niet betalende zusterorganisaties.

Nieuwe leden: *A.R. v.d. Berg* Marknesse, *R. Dekker Zwartsluis*, *J. Feenstra Zwartsluis*, *L. Hendriks Alkmaar*, *M. Heldoorn-Klomp* Genemuiden, *Fam. Kempenaar Zwartsluis*, *Mevr. Klaver-Vos Zwartsluis*

Bedankt als lid: *R. Boomker Zwartsluis* (overleden), *M. Buijnink Lunteren*, *M.G. Dick Siegerswoude*, *Mevr. Glastra-Oosterhof Zwartsluis* (overleden), *B. de Graaf Zwartsluis* (overleden), *Hr. Laansma* Den Haag (overleden)
Fam. Schroten Boxmeer

De contributie bedraagt € 15,- per jaar voor de in Zwartsluis wonende leden, en € 17,50 voor leden die Sluziger Kroniek per post ontvangen.

Bestuursactiviteiten

Bestuursvergaderingen

Bestuursvergaderingen worden doorgaans éénmaal in de zes weken gehouden in *Sluuspoort*. Van de vergaderingen wordt verslag gemaakt.

Exposities

Buiten de permanente expositie Oude Ambachten, welke in ons beheer is, is lopende het jaar 2014 een expositie georganiseerd over 200 jaar Koninkrijk, dit in samenwerking met Albert Greveling.

Archief

De Toesebolte wordt gebruikt als werkruimte en opslag van het archief. Of wij het gebruik in de toekomst kunnen behouden is op dit moment niet bekend, zodat ook geen stappen zijn gezet voor vervangende ruimte.

Werkgroepen

Namens onze vereniging zijn bestuursleden bezig met werkgroepen:

Werkgroep exposities: Jo Appelo-Slurink;
Werkgroep genealogie: Door Sluuspoort/HVZ
Werkgroep PR/Coördinatie: Martin Schuite.

De komende tijd zullen deze activiteiten meer uitgebreid worden en meer aandacht/vorm krijgen.

Website

De nieuwe website is per oktober 2014 in de lucht gegaan en is door maker Sluziger Hans Winter van Active Creations op de ledenvergadering van 22 oktober 2014 gepresenteerd.

De website wordt druk bezocht en we krijgen veel complimenten over de vorm en alle informatie die erop te vinden is.

We hebben een zestal prachtige luchtfoto's aangeschaft van Aviodrome Lelystad, die we op de website hebben geplaatst. Deze zijn genomen tussen 1951 (Zomerdijk) en 1969 (Prinsessenbuurt en Buitenkwartier). Hiervan hebben we zo'n twintig uitsnedes gemaakt. Klik op luchtfoto's bovenaan in het menu van de homepage. Wat er verder toegevoegd is aan foto's, verwijzen we u naar de laatste pagina van het fotoalbum.

Op de pagina ARCHIEF > DOCUMENTENARCHIEF en HISTORIE ZWARTSLUIS > GENEALOGIE is veel interessante informatie geplaatst. In de nabije toekomst willen we meer documenten op de website zetten.

Overige activiteiten

Het bestuur is in november 2013 in samenwerking met de gemeente Zwarte-waterland, een onderzoek gestart om de haalbaarheid van restauratie van het grote oude schilderij "Sicht op Swartesluys", dat oorspronkelijk in de raadszaal van het gemeentehuis in Zwartsluis heeft gehangen, duidelijk te krijgen. Door omstandigheden buiten verantwoordelijkheid van de vereniging heeft dit project vertraging ondervonden. Als vereniging zullen we de gemeente vragen om op korte termijn een standpunt hierover in te nemen.

De traditie om ons op 4 mei als vereniging te presenteren bij de dodenherdenking werd in 2014 voortgezet.

De bestuursleden onderhouden goede contacten met de zusterorganisaties in onze regio d.m.v. de uitgegeven periodieken.

Sluziger Kroniek

Zoals gebruikelijk zijn in de maanden april, september en december 2014 de Kronieken onder alle leden verspreid. We mochten veel enthousiaste reacties ontvangen over vorm en uitvoering.

Ledenbijeenkomsten

Maandag 20 januari 2014 heeft de heer George Snijder voor een bomvolle zaal met enthousiaste leden (veel binnenschippers) een bijzonder interessante lezing gehouden over de historie van de binnenvaart.

Jaarvergadering

De jaarvergadering werd gehouden op 14 april 2014 in *Sluuspoort*. We mochten ca. 70 leden begroeten.

Tijdens de vergadering werd de agenda standaard afgehandeld.

Over het jaarverslag werden geen opmerkingen gemaakt.

De penningmeester presenteerde een overzicht van de baten en lasten gedurende het verslagjaar, alsmede een begroting voor het jaar 2014.

Een korte toelichting van penningmeester Martin Schuite leidde tot het aanvaarden van gepresenteerde stukken.

Verslag kascommissie:

De kascommissieleden H.J. Braamskamp en B. Kats hebben maart 2014 de kas/financiële gegevens van de penningmeester gecontroleerd. Beide commissieleden verklaarden dat de kas in goede orde is bevonden. Hierbij werd de penningmeester decharge verleend en bedankt de voorzitter de commissieleden voor hun inzet.

Na de pauze kreeg de heer Johan Veenstra uit Nijeholtpade het woord. Hij vertelde ons anekdotes in het Weststellingswerf dialect. Hij vertelde boeiend met de nodige humor uit eigen werk.

Daarna werd de vergadering door de voorzitter gesloten.

De najaars-ledenbijeenkomst is gehouden op 22 oktober 2014.

De heer Henk Last uit Genemuiden was onze spreker met het onderwerp *Van biezenmat tot kunstgras*. Hij heeft dit onderwerp op een hele prettige wijze verwoord, ondersteund door fraaie opnamen.

Overig:

Op zaterdag 8 februari 2014 is door de heer Enno de Boer uit De Wijk, bekend taxateur van RTV Oost en TV Drenthe, in *Sluuspoort* een taxatie van waardevolle spullen gehouden. Deze taxatie is door veel mensen bezocht en afgesproken is dat deze herhaald zal worden.

Verenigingsnieuws

Jubileum

In het najaar van 2015 bestaat onze Historische Vereniging Zwartsluis 25 jaar. We zullen hier op 31 oktober 2015 bij stilstaan door het houden van een receptie. De voorbereidingen zijn in volle gang.

Het bestuur stelt voor dat tijdens deze receptie mevrouw Z. Dekker-Schurink en de heer J. Ridderinkhof benoemd zullen worden als ereleden van onze vereniging en gehuldigd worden, omdat ze volgens het bestuur zich op bijzonder eervolle wijze jegens de vereniging onderscheiden hebben.

Overig nieuws

Op onze website is een nieuwsrubriek opgenomen. U vindt hier alle actuele nieuws van de vereniging.

Inbrengechtenden

De inbrengechtenden voor dit jaar 2015 worden gehouden op 11 april en 10 oktober a.s. van 10.00 - 12.00 uur in *Sluuspoort*.

Ondanks dat er van deze inbrengmogelijkheid zeer weinig gebruik gemaakt wordt, gaan we hiermee door. Al is het alleen, door de publicatie, om mensen erop te wijzen niets van historisch materiaal weg te gooien. Maar dat zal toch zeker bij u, lezer bekend zijn. Mocht u sowieso interessant materiaal (foto's, films, documenten) voor ons hebben, ook voor onze website, we zijn bereid om bij u langs te komen om het ter plaatse te scannen of te fotograferen.

Herhaalde oproep van de redactie aan onze (toekomstige) leden.

We mogen aannemen dat er onder onze leden vele zijn die herinneringen aan het verleden hebben die ook voor andere (oud-)Sluzigers interessant zijn. Herinneringen aan bepaalde gebeurtenissen bijvoorbeeld, of het al of niet met weemoed terugdenken aan een geliefd plekje in of bij Zwartsluis. Als redactie willen we graag vastleggingen van zulke herinneringen, ook al zijn ze maar kort, in ons blad opnemen. Vraagt u zich eens af of u daarmee uw medeleden een genoegen zou kunnen doen? Wij hopen op uw reacties!

Joodse gemeenschap uit Zwartsluis tijdens WO II weggevoerd- en vermoord

Deel 1 Struikelstenen in Zwartsluis.

Het was zover... Op 5 november 2014 werden in Zwartsluis op 4 verschillende plaatsen struikelstenen geplaatst. Het zijn er 11 in totaal en op 6 november werden ze onthuld in aanwezigheid van Opperrabbijn Jacobs.

Struikelstenen

De officiële naam is 'Stolpersteine' en de letterlijke vertaling struikelstenen, of wat ook wel gezegd wordt, 'steen des aanstoots', zijn bedoeld om de voorbijganger figuurlijk te laten struikelen en aan te zetten tot nadenken.

De struikelstenen zijn geplaatst in het plaveisel voor de 4 woningen in Zwartsluis van waaruit tijdens de Tweede Wereldoorlog de joodse medeburgers zijn weggevoerd naar de vernietigingskampen.

De Duitse kunstenaar Gunter Demnig is de bedenker van de Stolpersteine, kleine vierkante messing stenen (10 x 10 cm) met daarin gegraveerd de naam,

Het plaatsen van de Stolpersteine

geboortedatum, deportatiedatum en plaats en datum van overlijden. Een bekende uitspraak van hem is: "een mens is pas echt vergeten, als zijn naam vergeten is". Hij kwam zelf op 5 november 2014 de Stolpersteine naar Zwartsluis brengen en ze plaatsen. De kunstenaar heeft inmiddels vele tienduizenden stenen gefabriceerd en geplaatst in verschillende Europese landen.

Het aanvragen en plaatsen van de stenen gebeurde op initiatief van de 'Stichting Herdenking Joods Leven Zwartewaterland' die actief is om verschillende projecten te realiseren. Zij geeft aan: 'Het is ons doel om de herinnering levend te houden aan onze joodse medeburgers. Zij verdienen het om herinnerd te worden als mensen met een naam en een geschiedenis. Zij hebben in onze dorpen en steden met hun aanwezigheid de geschiedenis gegeven waarop we voortbouwen. Daar moet je aandacht aan schenken en dat doen we met deze Stolpersteine. Door er letterlijk over te struikelen blijven we aan hen denken.'

Geschiedenis

Wat zorgde er voor dat er in Zwartsluis een Joodse Gemeenschap gesticht werd? Waarom was het dorp voor hen belangrijk genoeg om naar toe te trekken? Vanuit de geschiedenis van het dorp Zwartsluis weten we dat het begon te groeien en aanzien kreeg vanwege de strategische ligging. Aangezien het vervoer voornamelijk per schip gebeurde, was Zwartsluis al in vroeger eeuwen bekend als aanlegplaats tussen verschillende belangrijke waterwegen. Vanuit alle windstreken van het land werd hier aangelegd, in- of uitgeladen, (de brandstof turf was een vaak vervoerde lading) proviand ingeslagen en over de Zuiderzee werd koers gezet naar Amsterdam. Er waren verscheidene scheepswerven en allerlei bedrijven die daaraan gerelateerd waren. Voldoende redenen om handels-ondernemingen te starten.

We weten dat dit een reden is geweest voor de komst van de Joden. Ondernemers als zij waren begonnen hier een aantal bedrijven. De grootste was de borstelfabriek van de firma Jakobs. Die werd uitgebreid met een vellenfabriek en handel in straatbezems, kwasten

Joodse Synagoge 1851-1969

Teerfabriek van firma Jakobs tegenover de Veldweg aan het Meppelerdiep

en aanverwante artikelen, maar daarnaast werden er ook aanvaarzakken, reddingsboeien en zwemvesten gemaakt, en ze hadden ook een eigen teerfabriek aan de Zomerdijk tegenover de Veldweg. In de hoogtij-dagen was het een bedrijf met zo'n 100 medewerkers.

Andere joden waren slager, vleeshouwer en/of ritueel slachter (zij leverden schapen- en lamsvlees, maar ook rundvlees aan de gemeente), winkels in manufacturen inclusief een naaiatelier, (waarbij de gebruikte stoffen vanuit Amsterdam werden aangeleverd) maar ook handelaars en koopmannen.

Voor het godsdienstonderwijs zijn verschillende leraren werkzaam geweest. Vanuit de overlevering is bekend dat er voor 5 gulden in de week les gegeven werd aan de kinderen van de Joodse Gemeenschap. Dit gebeurde dagelijks van 4 tot 7 uur en op zondag van 6 tot 12 uur in de eigen woning. Pas wanneer in 1851 een nieuwe synagoge met schoollokaal tot stand komt, wordt het godsdienstonderwijs wat professioneler onder leiding van een nieuwe benoemde godsdienstonderwijzer.

Joodse school in het Buitenkwartier

Soms bestaat de klas uit 10, dan uit 5 of 8 leerlingen, maar altijd krijgen de jongens en meisjes gescheiden les. Dit gebeurde dan in de Joodse school die al vrij snel na de totstandkoming van de synagoge in het Buitenkwartier gebouwd wordt.

In hetzelfde jaar wordt door de gemeenschap een verzoek ingediend voor een nieuwe Joodse begraafplaats, dit verzoek wordt ingewilligd. De oude begraafplaats, welke al in 1767 moet hebben bestaan en waar zelfs joden vanuit Meppel begraven waren, wordt uiteindelijk veel later geruimd. (een oude grafsteen wordt dan op aanwijzing van dhr. S. Greveling opgegraven en naar de nieuwe begraafplaats overgebracht - deze staat hier natuurlijk nog steeds).

Vanuit de gegevens van het joods historisch museum weten we dat het aantal leden van de Joodse Gemeenschap in Zwartsluis in 1869 op zijn hoogtepunt was, toen waren er 120 leden, maar dat aantal nam snel af en in het jaar 1930 waren het er nog maar 20.

Oude grafsteen van de eerste Israelische begraafplaats aan de Baanstraat

Tweede Wereldoorlog

In de nacht van donderdag 9 op vrijdag 10 mei klonk boven Zwartsluis het gedreun van grote groepen bommenwerpers. Menigeen dacht dat ze op weg waren naar Engeland, maar niets was minder waar. Boven De Velde werden een paar bommen afgeworpen, terwijl op verschillende plaatsen in de omgeving zware klappen waren te horen van bruggen die de lucht ingingen. De soldaten op de wachtpost in het gebouw van Rijkswaterstaat kregen vroeg in de ochtend de orders om ook de bruggen over de Grote Kolksluis en de Staphorstersluis de lucht in te laten vliegen. Er werd alleen nog gewacht tot de bewoners in de gevarenzone in veiligheid waren. Toen klonken de knallen. Eerst van de brug over de Staphorstersluis, (nu te vinden bij de ingang van de Nieuwe Sluis) die omhoog was gehaald en daardoor loodrecht in het water viel. Even later volgde de brug over de Kolksluis. Toen de rookwolken waren opgetrokken haastten de bewoners van de Schans (het centrum), de Handelskade, de Mastenmakersstraat en de Sluisstraat (de Nieuwe Sluis) zich naar hun huizen, om te zien wat dit voor gevolgen had gehad. De meeste ruiten waren gesprongen, dakpannen gevallen, deuren en kozijnen uit het verband gerukt, muren gescheurd, kortom, er was enorm veel schade.

Ja, ook in Zwartsluis was de oorlog begonnen. Het dorp bestond in die dagen uit een kern rondom de Hervormde Kerk, waarbij aan de Baanstraat naaste de Joodse Begraafplaats, de synagoge te vinden was. Verder was er de Zomerdijk, het Buitenkwartier, de Mastenmakerstraat, de Sluisstraat en de weg richting Hasselt met een paar boerderijen en het Bosch.

De Duitsers kwamen vanuit Meppel en namen hun intrek in de kleuterschool en in de Openbare Lagere School. Het gewone leven ging verder.

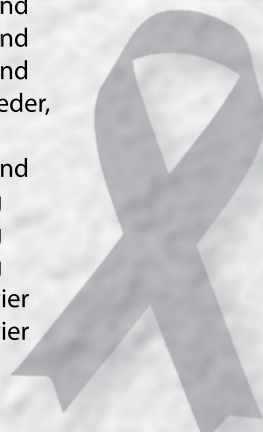
Vernietiging van de Joodse Gemeenschap.

Maar was dat ook zo voor de Joden van Zwartsluis? Ging voor hen het gewone leven ook weer verder? Het groepje Joden in Zwartsluis was klein, maar hecht. Vooral toen bleek dat de bezetter de Joden trachtte te isoleren van de rest. Dat gaf naast een gevoel van machteloosheid ook een gevoel van saamhorigheid. In januari 1941 begint de Jodenvervolgning in Zwartsluis. Men werd getroffen door allerlei nare maatregelen.

- Vanuit de gemeente werd bekend gemaakt dat personen van 'Joodschen bloede' zich moesten aanmelden. Niet zo maar even; maar via een officieel aanmeldingsformulier waarvoor één gulden leges moest worden betaald. Voor Zwartsluis werden 20 van deze formulieren besteld. De aanmelding verliep vlekkeloos, elk gezin is bekend in het dorp, niet alleen bij de inwoners, maar ook bij de plaatselijke gemeente. Op 6 maart 1941 gaan de 12 keurig ingevulde aanmeldingsformulieren naar de centrale inspectie van de bevolkingsregisters in Den Haag.

- Liste über in der Gemeinde Zwartsluis ansässigen Juden -

✓ Aronius, Jacob*	30-08-1898	Westeinde
✓ Aronius - van Gelder, Gesiena	06-05-1896	Westeinde
✓ Aronius, Salomon	09-03-1929	Westeinde
✓ Aronius, Mozes	13-09-1896	Westeinde
✓ Aronius, Wolf	10-08-1894	Klein Lageland
✓ Aronius - Potsdammer, Carolina	02-03-1893	Klein Lageland
✓ Aronius, Sara (dochter, was ten tijde van wegvoeren op bezoek bij haar moeder, woonde in Apeldoorn)	18-03-1921	Klein Lageland
✓ Aronius, Aron	30-04-1923	Klein Lageland
✓ Brest - van Dam, Rozette	07-05-1871	Stationsweg
✓ Brest, Salomon	18-08-1897	Stationsweg
✓ Brest, Rozette Judith*	12-02-1924	Stationsweg
✓ Hammelburg, Joseph	05-12-1879	Buitenkwartier
✓ Overweg, Saartje (er staat een * achter 2 namen, zij hebben de oorlog overleefd)	26-02-1861	Buitenkwartier

Nadat de mensen geregistreerd waren, was het de beurt aan hun bezittingen.

- 22 april 1941: Joden moeten hun radio ontvangtoestel inleveren. Elke familie heeft er één: 2 Aetherkruisers, 1 Saba en 1 Philips. De 4 toestellen worden naar Groningen gestuurd, de burgemeester vraagt wel om de verpakking terug te zenden.
- 31 mei 1941: Joden mogen niet meer komen in zwembaden, stranden, hotels, publieke plantsoenen en openbare gelegenheden.
- 8 nov. 1941: Joden mogen niet meer werken op veemarkten en slachthuizen.
- 10 dec. 1941: Joden mogen niet meer werken op groente, fruit en bloemen veilingen.
- 26 jan. 1942: Borden 'Verboden voor Joden' op alle openbare gebouwen, ook de kerken vielen hier onder.
- 30 april 1942: Na protest van de (landelijke) kerken, komt er bericht dat de borden niet aan de consistoriekamers en andere vergaderlokalen van kerkelijke grondslag hoeven te hangen. (hierdoor wijkt de damvereniging DSS waar Salomon Brest lid van is, uit naar één van deze locaties)
- 22 juni 1942: Alle fietsen van de Joden moeten worden ingeleverd. Drie zwartgelakte herenfietsen t.w. een Standaard Royal, een Sport en een Presto met bagagedrager worden ingeleverd.
- 6 juli 1942: De Joden mogen geen gebruik meer maken van het openbaar vervoer. Dit betekent dat Salomon Aronius niet meer naar zijn school in Meppel kan. Hier eindigt zijn onderwijsperiode.
- 18 juli 1942: De ingeleverde fietsen moeten verzonden worden naar Oosterbeek.
- 29 juli 1942: Joden mogen ook niet meer op geleende fietsen rijden, bijv. van de baas/werkgever.

Duidelijk wordt dat de situatie steeds ernstiger wordt. Welke maatregelen kunnen er nu nog getroffen worden om de Joods Gemeenschap nog erger te raken? Helaas, het ergste moet nog komen, de oorlog wordt voor hen bittere ernst. 'Zij hebben vermoedelijk niet gedacht dat zij zouden worden vernietigd' werd door ooggetuigen gezegd, 'een aantal van hen heeft zich vrijwillig gemeld, toen zij een oproep kregen'. Inderdaad, dat is het laatste wat deze Gemeenschap kan treffen, het systematisch oproepen en oppakken van de leden, totdat er niemand meer over is. Zo gebeurt het op veel plaatsen. Historici uit het dorp zeiden: 'Ze waren weg voordat we er erg in hadden.'

Als eersten krijgen op 31 juli 1942 Salomon Brest, Jacob Aronius en Wolf Aronius een oproep om zich te melden. Zij worden overgebracht naar het werkkamp 'Conrad' bij Staphorst. Omdat Jacob Aronius merkt dat het niet goed gaat,

vlucht hij weg uit het kamp, zoekt onderdak in het Bosch, wordt nogmaals verraden en op transport gezet naar Arnhem. Hij weet echter uit de trein te ontsnappen en komt na een lange tocht aan in Beilen, waar zijn vrouw vandaan komt. De predikant van Beilen zorgt voor een onderduikadres in Wijster. Hij kan daar blijven tot aan het eind van de oorlog en overleeft. De beide anderen gaan vanuit kamp 'Conrad' op transport naar Westerbork en van daar uit naar het buitenland.

Oom Mozes Aronius van het Klein Lageland wordt eind juli overgebracht naar een Joodse verpleeginrichting "Het Apeldoornsche Bosch", (er wordt ook gesproken over een krankzinnigengesticht) hij zal daar een goede verzorging krijgen. Dat dit maar voor een paar maanden zal zijn, weet men dan nog niet. Met 1200 andere patiënten en 50 personeelsleden van deze inrichting wordt hij in de nacht van 21 op 22 januari 1943 gedeporteerd naar Auschwitz en direct vermoord.

Op 17 aug krijgt Aron Aronius, zoon van Wolf en Carolina een oproep. Hij werkte bij bakker Blei in het Buitenkwartier, maar moet ook vertrekken. Hij moet naar het werkkamp in Ruinen en mag meenemen: een koffer of rugzak, een paar werkschoenen, twee paar sokken, twee stel ondergoed, twee stel beddegoed, twee wollen dekens, twee overhemden, een werkpak, een stel eetgerei, een drinkbeker, twee handdoeken, drie zakdoeken en een pullover. Hij is 19 jaar als hij vertrekt.

Uit het dagboek van dhr. Steven Greveling staat op 30 september 1942 genoteerd dat de vrouwen Aronius in die week door de Duitsers worden opgehaald. Uit de gegevens blijkt dat zij op 2 oktober in Westerbork zijn aangekomen.

Omdat dochter Sara vanwege het Looftentenfeest (een feest van vreugde) bij haar moeder Carolina op

Sara Aronius

bezoek is, wordt ze ook meegenomen. (Zij woont en werkt als verpleegkundige in Apeldoorn). De schoonzussen Carolina en Gesiena gaan met Sara en de kleine Salo(mon) van 13 jaar aan hun tocht beginnen.

Via Westerbork zullen ze die week op transport naar Auschwitz gezet worden, waar ze op 8 oktober worden vermoord. Het is niet bekend of de verschillende gezinsleden elkaar in Westerbork nog ontmoet hebben.

Intussen was Rozette Judith Brest ondergedoken. Zij was in 1924 geboren in Padang in Nederlands Indië, maar woonde sinds 1938 bij haar oma Rozette, naar wie ze hoogstwaarschijnlijk vernoemd was en haar oom Salomon Brest. De oproepen waren genoeg reden om onder te duiken, want zij heeft hierdoor de oorlog overleefd. De familie van Dalfsen uit Genemuiden heeft haar hierbij geholpen.

Nu waren er nog 3 oudere Joden in het dorp. Weduwe Rozetta Brest, zij was 71 jaar en woonde nu alleen in haar rijk gemeubileerde woning. Even verderop in de straat woonden nog Joseph Hammelburg, 64 jaar, samen met zijn schoonzus Saartje Overweg, 82 jaar. Hij was sinds 1911 de godsdienstonderwijzer van de steeds kleiner wordende Joodse Gemeenschap. Zij moeten gehoor geven aan de oproep van Rauter, de commissaris-generaal van "Openbare Veiligheid", dat alle Joden uit de provincie zich naar kamp Vught dienen te begeven. Dit is op 29 maart 1943. De transportlijst van 11 mei vermeldt hun namen; zij werden afgevoerd met één van de negentien treinen naar Sobibor. Op 14 mei 1943 werden zij aldaar vergast.

Hiermee komt een einde aan de Joodse Gemeenschap in Zwartsluis. Er volgt nog één laatste formulier wat ondertekend moet worden door de waarnemend burgemeester. Het bevat een lijst van Joden, die voortvluchtig zijn of nog niet zijn getransporteerd. Op dit formulier staat slechts één woord: Keine!

Noot redactie:

Hiermee is een einde gekomen aan het in deze Kroniek opgenomen indrukwekkende verhaal die onze plaatsgenoten tijdens de 2e wereldoorlog zijn overkomen, met diep tragische afloop. Verhalen die ons aan het denken zullen zetten, ons nimmer aflatend bezig houden. Die ons ook moeten motiveren om ons moedig te blijven verzetten tegen geweld, op welke wijze- en waar ook ter wereld gepleegd. In de Sluiziger Kroniek nummer 75 van september 2015 zal het laatste deel aan de orde komen. Hier gaat het vooral om de Joodse familie verhalen.

Deze artikelen zijn tot stand gekomen door grote inzet van Pleunie Schoonewelle en Albert Greveling. De Historische Vereniging wil hen daarvoor bijzonder dankzeggen.

Zwartsluis, 3 maart 2015

Deze luchtfoto (gefotografeerd op maandag 11 juni 1951) is een uitsnede uit een veel grotere luchtfoto van de omgeving Zomerdijk en een stuk Nieuwesluis.

14 april 1945, Zwartsluis bevrijd! in de kelder, in de Schanse

Wat zou er gebeuren ?

Konden die gemene Duitsers de geallieerden nog tegenhouden ?

Zou de Kolksluisbrug straks helemaal kapot zijn ?

Wat gebeurt er met de twee tjalken in de kolksluis ?

En wat met de omringende huizen ?

Het einde van de oorlog kwam er aan. Dat kon je op de klompen aanvoelen.

De huizen, waarin de Duitsers woonden, waren al leeg. Alleen rondom de Kolksluis

waren de groene Duitse uniformen nog te zien. De geweren schuin over de rug.

Wat ze die nacht van de dertiende op de veertiende april bij de brug hadden uitgespookt? Ze hadden de ruimte. De gewone burgers mochten van 's avonds acht uur tot de volgende morgen acht uur niet op de straat komen. Niemand wist dus iets.

Wat er in de huizen dichtbij de brug begluurd is, weet ik niet. Wij woonden net iets te ver op "de Diek".

14 april 1945 komt tegen acht uur 's morgens een Duitse soldaat bij de schoenwinkel van mijn vader. Alle deuren en ramen – voor en achter, boven en beneden – open zetten en met zijn gezin het veiligste plekje in huis op zoeken. Dat moest snel gebeuren, want "die Brücke ging ganz kaput !"

De spanning, de angst ten top !

Dat veilige plekje was natuurlijk onze kelder. De bank met de twee stoelen uit de winkel werden snel naar beneden gebracht. Moeder nam nog wel wat uit de kamer en keuken mee. Een emmer vol water, een lege emmer voor eventueel, brood, broodmes, margarine, suikerpot en nog zo wat.

Daar gingen wij: Moe (37), Jannie (4), Greetje (7), Herman (9), Wim (11), Henk (13), Jan (15) en mijn vader (41). Het hele gezin.

Met elkaar waren we bang. Wat zou er de komende uren gebeuren. Was dit het lang verwachte einde van de oorlog? Ging dat zo ?

Blijkbaar wel !

De schrijver van dit stukje beleefde als negen jarig ventje de bevrijding van zijn dorp in de kelder. Stil zitten, niets zeggen, niets anders kunnen zien dan de gespannen gezichten van ouders, broers en zusjes. Dat is een opgave. Niet alleen voor mij, maar ook voor de anderen.

De Noord Brabantsche Schoenwinkel van mijn ouders stond met de winkel aan "de Diek" en met de werkplaats aan de Kerkstraat. Het ingesloten winkelpand op de hoek van de Kerkstraat was groenteboer Jan Schraa. Tussen werkplaats en

winkel lagen de woonkamer, keuken, alkoof en de gang van woonkamer naar de winkel. In deze gang was een trap naar boven en één naar de kelder. Een ruimte van ca. drie bij zes meter en twee meter hoog. De noodvoorraadkast van het gezin. Een bult (niet al te hoog meer: einde winter) aardappels in de hoek waar de ontluchtingspijp naar "de Diek" uitkwam. Drie of vier Keulse potten met zelf ingelegde andijvie en zoute snijbonen. . Het ronde deksel met een dikke steen er bovenop zat al diep. Op een richel, aan één kant van de kelder, stonden heel wat weckflessen. De meesten al leeg. De zomer kwam er weer aan!. De elektrische lamp deed het gelukkig nog. Als die zou uitvallen hing aan één van de balken een oude stallantaarn met een kaars.

Moeder en vader Ridderinkhof hadden de boodschap van de Duitsers goed gehoord: alle ramen en deuren – boven en beneden - wagenwijd open zetten, want de brug ging de lucht in.

't Was de laatste dagen toch al spannend. Wel of niet bevrijd worden ?

Alle bewegingen van de Duitsers werden overdag met argusogen bekeken.

Volgens zeggen waren de bevrijders al dicht bij. Nu zouden ze komen.

Een aantal Duitsers waren met hun gezinnen al vertrokken. Waarheen ?

Waarschijnlijk "de Heimat".

Een ander aantal was tot nu toe dagelijks bezig gezien in de straten.

Deze morgen waren er toch een paar Duitsers langs de huizen getrokken om te waarschuwen.

Wat zou dat worden ? De brug kapot ? Misschien ook wel huizen er omheen ?

Het hele gezin dus de kelder in. Mijn vader had het bevel opgevolgd. Alles open zetten. Maar een zakenman met alle deuren open en zelf in de kelder zonder dat hij toezicht kon houden, was een enorme opgave voor hem. De voorraden in de werkplaats en winkel waren wel minimaal, maar toch

Regelmatig liep hij even de trap op, deed de kelderdeur op een kier: keek en luisterde.

"Niet verder hoor !" riep mijn moeder zacht.

Bevend zaten wij daar. Vragend, kijkend naar vader of moeder en naar de luchtpijp.

Daar vandaan misschien ?

"BOEM". Een paar minuten laten weer: "BOEM". Kort daarop, maar veel zachter nog twee keer "boem".

Toen werd het stil en bleef het stil. Heel lang. Moeder hield de beide meisjes stevig vast. Wat kon zij anders ? In de oorlogsjaren begon ze in bange momenten liedjes met ons te zingen. Maar dat was er nu niet bij.

Hoe lang dat geduurd heeft – tien minuten, kwartier, een half uur, of nog langer – ik weet het niet meer. Alleen die spanning!

Mijn vader trok op een bepaald moment de stoute schoenen aan en zei: "ik ga kijken". Mijn moeder: "zou je dat wel doen ?"

"Ik ga !"

Mijn broers hadden graag meegewild maar kregen de opdracht beneden te blijven.

Zo ging mijn vader alleen de trap op, keek voorzichtig om het hoekje van de deur de winkel in. De voordeur stond nog net zo open, zoals hij hem neergezet had. Links tegen de schappen stond de ingepakte etalageruit nog mooi rechtop. Die voorzorgsmaatregel had tot nu toe goed uitgepakt. Nu naar de winkeldeur. In het portiek geen beweging. Op de tenen om de hoek kijken, richting brug. Bij slager Thijs Schraa – vier huizen voor de brug - riep iemand: "Ze zijn er niet meer!!" Mijn vader zag verschillende burens uit de winkels komen, zoekend om zich heen kijkend. Was het waar? Waren de Duitsers echt weg? Vader wilde terug naar zijn gezin in de kelder, maar Jan, Henk en Wim hadden de lange spanning niet kunnen afwachten en waren al stiekum naar het portiek gekomen. "Ze zijn weg, maar ik wil niet hebben dat je de straat opgaat. Je weet het maar nooit met die Duitsers. Hier blijven dus!" Toen riep hij in het trapgat: "Kom maar boven. De oorlog is voorbij, als de Canadezen tenminste gauw komen." Dat laatste gebeurde pas halverwege de middag. Ze kwamen vanuit Hasselt tot aan de Kolksluis. De brug stond rechtop, maar kon niet meer op de motor naar beneden. Een paar dagen later is dat handmatig gedaan. Mijn eerste herinnering aan de Canadezen is van de volgende morgen. Bij Slurink aan de overkant van de Kolksluis stond een Canadese carriër. Over de noodbrug achterop de Kolksluis er naartoe. Links de grote gezonken sleper en rechts in de sluis de twee gezonken tjalken en daar achter de opstaande brug. De BOEMEN hadden hun werk gedaan. Die "rotduitsers". Van een Canadese soldaat, op één van de carriërs, kreeg ik het kapje van een witbrood. Dat was pas echt bevrijd zijn.

Eibergen, juni 2014
Herman Ridderinkhof -- 1936

Terugblik op Zwartsluis (deel 3, slot)

Van Theo de Boer, gewezen hoogleraar filosofie, uit Amsterdam, kregen we een jeugdverhaal toegestuurd over zijn drie-jarig logeerverblijf in Zwartsluis, van 1944 tot 1947. Een spannende tijd, zoals hij schrijft. Het eerste deel is geplaatst in uitgave nr. 72. Daarin begint hij zijn verhaal met wat hem beweegt om zo'n verhaal te schrijven, over de komst naar Zwartsluis, oorlogstijd en zijn schoolproblemen. In deel II dat geplaatst is in de vorige uitgave nr. 73, vertelt hij verder over oorlog en bevrijding. Hier het derde en laatste deel.

Na de oorlog

Na de capitulatie was het nog niet mogelijk vrij te reizen in Nederland. Je had toestemming nodig van de militaire autoriteiten om de IJssel over te steken. Ik heb in mijn archief een brief met als kop: 'Militair gezag, Netherlands Military Authorities' met de mededeling dat de Boer, Lolkje een vergunning heeft om te reizen ('has permission to travel') van Zwartsluis naar Amsterdam. Reden: ziekte familielid, datum van uitgifte: 1 Aug. 1945; vervaldatum: 31 aug. 1945, ondertekend door 'de militaire commissaris voor Zwolle'. Zoiets had men dus nodig. Mijn ouders hebben, hoe gezagsgetrouw ook, dit voorschrift ontdoken door de IJssel over te steken, samen met een groep medereizigers, in de lege tank van een melkauto. Het was tijdens de les Duits in de 2e klas van het Lyceum dat ik ineens voor het ruitje van de deur het gezicht van mijn moeder zie verschijnen. Ik stak mijn vinger op en zei: 'Mijnheer, ik zie mijn moeder voor de deur staan.' Het was de beminnelijke leraar Kappers, vader van de latere cabaretier Marnix Kappers. Hij zei tegen me: 'jongen, ga er snel heen!'

Op de bekende gravure van Swartsluys die ook de omslag van de 'Sluziger Kroniek' siert lijkt dit 'groot en deftig dorp' wel een eiland in een oceaans van water. Het ligt in een kruispunt van twee rivieren en is omgeven door een gracht. Daar omheen zijn er aan de oostkant de trekgraten die als moeras zijn aangegeven. Daar grenst Zwartsluis aan een dorp, Belt-Schutssloot waar het water zo almachtig is dat er geen wegen waren, ook geen paarden of karren. Alles ging per praam.

(Dit gebied was het paradijs van mijn jeugd. Je kon er alleen komen in een wandeling langs de Arembergergracht. Aan het eind daarvan was er geen brug maar een pont. Die wandeling was mij ook dierbaar omdat, zoals mijn vader mij trots vertelde, hij daar het Rotterdamse meisje heen wist te lokken waarmee hij getrouwd is. Ga er niet heen lezer, een progressief gemeentebestuur heeft er twee wegen dwars doorheen aangelegd.)

Om mijn waterverhaal te vervolgen: in het westen zie je op de gravure nog

een stukje van het Stap-horsterveld dat in de oorlog ook onder water gezet werd, evenals het hele gebied rond de Sportlaan. Sluizen en bruggen waren opgeblazen. Het is dus geen wonder dat het contact met de buitenwereld na de oorlog via het water tot stand kwam. Wie naar een middelbare school ging, moest 's morgens om kwart over zeven aan het eind van de havendijk zijn om

| De pont in Belt-Schutsloot

daar in te stappen op de 'Pietenboot' uit Genemuiden. Hij werd zogenoemd omdat de twee eigenaren beide 'Piet' heetten. Tientallen scholieren uit Genemuiden, Zwartsluis en Hasselt werden naar Zwolle vervoerd en aan het eind van de middag weer teruggebracht.

De reistijd vanaf Zwartsluis was anderhalf uur. We zaten dus drie uur per dag op die boot. Wat deden we al die tijd? Je kon er je huiswerk maken. Je kon er ook zingen. En ja, er werd ook gestoeid. Er was een toekomstige onderwijzer uit Genemuiden die ons typisch Genemuidense liederen voorzong. Ik heb er nog altijd één in mijn hoofd. De tekst liep (ongeveer) zo:

*'O ho, Toon oom,
kom toch ies gau-auw,
mien Vajer het de lierum;
Hij wil de turfbak opvre-eten!*

Ik hoef dat voor sluzigers niet te vertalen, neem ik aan.

De onbetwiste leider bij deze gemeenschap stichtende activiteiten was Klaas Laansma. Hij hield een toespraak of las een gedicht voor als één van de Pieten jarig was. Hij kon ook ruzies en vechtpartijen beslechten!

Om kwart voor negen arriveerde de boot op het Rodetorenplein in Zwolle, precies op tijd om de school te halen waar om negen uur de lessen begonnen. Maar daar dacht Klaas anders over. Hij had een minder technocratisch tijdsbegrip. Eerst maakten we onder zijn leiding een wandeling door de lieflijke dreven van een Zwols park, om dan geleidelijk richting Lyceum te koersen en

ten laatste geheel ontspannen bij de schoolpoort te arriveren. Dit samen wandelen zie ik als een voorbode van de komende participatie maatschappij. Wie beschrijft onze ontzetting toen op een gegeven morgen om kwart voor negen de rector, bijgenaamd De Koek, als strenge vader ons op de kade stond op te wachten. We liepen op de voorgeschreven tijd de school binnen maar zongen van binnen het opstandige, genemuidense levenslied *O ho Toonoom*, dat we, denk ik, toen pas begonnen te begrijpen. Klaas gaf de Toon aan ons levensgevoel. *'Klaas komt'* las ik enige tijd later zelfs op Amsterdamse muren. Ik ben februari 1947 daarheen verhuisd.

Aan het slot van mijn verhaal wil ik nog iets vertellen over een ervaring met de Nederlandse politie ná de bevrijding. Als aanvulling bij wat ik aan het begin van de vorige paragraaf schreef. De brug bij de kolksluis was opgeblazen. De twee stalen gevaartes die het wegdek omhoogtrokken waren blijven staan, zij het ontzet. In één daarvan was een stalen deur die toegang gaf tot een trap naar boven ging. Wij, straatjongens, – Jaap Smit, Peter van Eerden en Gijs Blei om er maar een paar te noemen – hadden al snel ontdekt dat die deur na de klap niet meer dicht kon. We konden daardoor vrij omhoogklimmen en genieten van het prachtige uitzicht over de Sluus. Op een gegeven moment kom ik die deur uit en staat daar een agent me op te wachten. Hij zei tegen me: 'Zie je dat bord niet waar *verboden toegang* op staat?' Natuurlijk zag ik dat. Dat waren nu precies de borden die we vijf jaar lang geleerd hadden te negeren.

Ik moest mee naar het bureau van de politie. Twee agenten constateerden dat ik me schuldig had gemaakt aan wetsovertreding. En legden me een straf op. Ik moest strafregels maken. Zoiets als 'Ik mag geen verordeningen van de politie negeren' en dat 50 keer (of honderd). Na drie dagen inleveren. (Heeft de politie een archief voor zulk soort zaken?)

De hoofdagent zei nog: vertel het maar aan je oom die zal het wel begrijpen. Misschien herinnerde hij zich hoe ik onder diens toezicht – of gebrek aan toezicht – aan aantal jaren daarvoor de provinciale gouverneur had laten beregenen.

Later zag ik in dit gebeuren een teken des tijds. De burgerlijke orde werd hersteld waarin oom agent en oom docent gezamenlijk een leefbare samenleving in stand houden. Geen dictatoriaal gebrul over 'sollen' en 'erschossen werden' maar gewoon saaie strafregels opleggen. Eindelijk bevrijd.¹

*Theo de Boer
Amsterdam 29 juli 2014*

| ¹ Ik dank Jaap Smit voor de correcties die hij aanbracht als historicus.

Oorlogsverhaal

In 1991 kwam bij ons in de zaak een echtpaar die vroeg naar de familie Ridderinkhof, We waren niet aanwezig. Op mijn verzoek heeft hij een brief geschreven over zijn oorlogsverleden.

De brief, waarover ik ga vertellen, roept allerlei herinneringen op over die spannende oorlogsjaren, waar ik als jongen, geboortjaar 1930, betrekkelijk onbekommerd aan mocht ruiken. Vrij kort na de bezetting kwamen de tekorten al tevoorschijn.

De tabak werd roofgoed en zeer prijzig. Denk daarbij dat voor de oorlog de spreuk: *'Het is geen man die niet roken kan'* in veel huiskamers het pijpenrekje sierde. Roken werd een steeds grotere obsessie.

Onze vader wist een deal te maken met boer Kraak in het Zwartwaterklooster. Samen gingen ze tabak verbouwen voor eigen gebruik. Hoe de constructie precies in elkaar stak weten we niet, maar zeker is er 2x geoogst. De tabaksbladeren werden met een grote boerenkar afgeleverd in de Kerkstraat. Tabaksbladeren van 1 meter groot met een dikke stengel werden op de zolder te drogen gehangen. Voor een goed eind resultaat moesten er diverse behandelingen gedaan worden, fermenteren etc., waar elk ook een klein aandeel moest hebben. Uiteindelijk heeft onze vader sigaren gerookt van eigen teelt. Hoe groot het resultaat is geweest weten we niet, maar wel dat we wekelijks door deze afspraak naar de boerderij van de familie Kraak mochten om een paar liter melk te halen. Zo zijn we de oorlog door gekomen. Dat stukje bouwgrond is de aanleiding voor het volgende artikeltje, waar de grond weer bewerkt wordt.

Oorlogsverhaal

Wonend in Scheveningen werd hij eind 1942 gedwongen om in Duitsland te gaan werken, 21 jaar. Hij kwam daar terecht op een sleepboot, de Rijnvaart, na veel belevenissen zoals bombardementen en beschietingen, raakte onze sleepboot beschadigd, daardoor moesten we naar de werf eind 1944. Intussen, zo vertelt hij, waren ook nog twee broers, een in Berlijn en de andere in Westfalen, in Duitsland te werk gesteld. Er was ook nog een jongere broer, 20 jaar, die in 1943 omgekomen is, doordat zijn vissersboot op een zeemijn was gevaren. Hij had daarvoor nog 2 weken verlof gekregen onder de voorwaarde dat hij terug moest komen. Omdat de reparatie langer duurde en de Engelse

troepen vlak bij de Rijn waren, werden zij en alle andere buitenlanders het binnenland in getransporteerd. Hier waren ze op 15 april 1944 door het Amerikaanse leger bevrijd.

Na dat ze allemaal geregistreerd waren (Hollanders, Belgen, Fransen en Italianen) werden de Hollanders op transport gesteld naar Enschede. Dit gebeurde na 5 mei vermoedelijk in juni.

Het Noorden was al vrij gegeven zodat die jongens al naar huis konden gaan. Het Militair Gezag had West-Nederland nog niet vrij gegeven.

De jongens uit Zuid-Holland werden naar Zwartsluis gezonden.

Hij beschrijft dat ze opgevangen werden in een gebouw, dat zal toen het oude Nutsgebouw en of de Openbare school moet zijn geweest.

Vanuit de kerken was een actie opgezet om deze jongens thuis uit te nodigen voor een kopje koffie. Samen met nog een jongen uit Scheveningen kwamen ze bij ons thuis terecht.

Hij vertelt over het uitwisselen van oorlogsverhalen, de gezelligheid, het zingen van psalmen en Johannes de Heer, rond het orgel.

Hij vertelt dat ze op verzoek van onze vader aan het werk zijn gezet om een stukje land, dat tijdens de oorlog gebruikt was om tabaksplanten te verbouwen om te spitten en bonen te poten. Werk dat ze nog nooit hadden gedaan. Ze deden het met veel voldoening.

Hij beschrijft uitvoerig hoe ze de grond om moesten spitten met mest van de boer, en moesten egaliseren. Mijn vader had een zakje met bonen en heeft ze geïnstrueerd hoe ze het doen moesten, Met een stokje een gaatje steken en om de 10 centimeter een boon in het gaatje doen en dicht strijken.

Onze vader, de schoenmaker, legde aan westerse jongens uit hoe het landleven werkte!!

Hoe is het mogelijk! Want hij schrijft er nog met ontzag over.

Plotseling was er een sleepboot in Zwartsluis die ze mee mocht nemen naar Amsterdam. Er werd afscheid genomen van de familie Ridderinkhof die ze allebei 30 gulden mee gaf voor het grondwerk.

Ze wilden het eerst niet aannemen maar op aandringen hebben ze het aanvaard.

Aangekomen in Amsterdam zijn te voet en liftend naar den Haag/Scheveningen gegaan, waar hij een goed leven opbouwde. Getrouwd, kinderen en na 30 dienstjaren bij de PTT met pensioen gegaan.

Beknopt verslag uit het familie archief familie Ridderinkhof.

Jan Ridderinkhof.

Geredigeerd door Jan Kootstra

Sluziger burger Willem Klomp **Verzetsman in Amsterdam**

Vanaf 11 februari 1941 beginnen knokploegen van de NSB de Amsterdamse Jodenwijk binnen te trekken, marktstalletjes te verwoesten op het Waterloo-plein en Joodse burgers te molesteren. Dat wordt niet getolereerd en arbeiders uit enkele delen van de stad komen hun Joodse medeburgers te hulp. Er ontstaan vechtpartijen die dagenlang voortduren en in heftigheid toenemen.

De SS-leider Rauter ziet dat het verzet zich uitbreid en besluit tot tegenmaatregelen. De hele oude Joodse buurt wordt afgesloten, een maatregel die een verschrikkelijke schaduw al vooruit werpt. Op zaterdag 22 en zondag 23 februari worden, zonder dat enige Nederlandse instantie daarvan op de hoogte was, volkomen willekeurig ruim 400 Joodse mannen tussen de 18 en 45 jaar bij twee razzia's op straat gearresteerd en afgevoerd. Maar op zondag is er altijd een grootse markt in de Jodenbuurt en duizenden Amsterdammers waren getuigen van de arrestatie en mishandeling van hun medeburgers.

Die zelfde zondagavond komt het bestuur van de illegaal werkende Communistische Partij van Nederland bijeen en besluit om een grote protestvergadering te gaan organiseren. Langs allerlei kanalen worden actieve communisten opgeroepen om op maandagavond 23 februari op de Noordermarkt in de Jordaan bijeen te komen. Die plek wordt uitgekozen omdat bij een eventuele overval van de Duitse geheime politie, de Gestapo, snel via vele steegjes weggeglippt zou kunnen worden. De openluchtbijeenkomst bracht 400 man op de been en staande op het dak van een schuilkelder hield de reinigingsarbeider Dirk van Nimwegen een korte maar krachtige oproep om allen de volgende morgen naar de bedrijven te gaan en de staking te gaan organiseren.

Onder de toehoorders was de communist en metaalbewerker Willem Klomp, een telg uit de klompenmakers familie van Bertus Klomp uit Zwartsluis. Willem kreeg de opdracht om in de vroege ochtend de spoorwegarbeiders tot staking te bewegen. Anderen gingen naar de tramremises, weer anderen naar de scheepswerven en metaalbedrijven in Amsterdam Noord, vrouwen naar de levensmiddelen en textiel industrie. Terwijl de staking zich als een olievlek over de stad uitspreidde, slaagde Willem er niet in de spoorwegen bij deze beroemde Februaristaking te betrekken. Dat heeft hem vele jaren dwars gezeten. De bezetter sloeg hard terug. De SS werd ingezet, op samenscholingen werd met scherp geschoten en er vielen talrijke doden en gewonden. De SD (een soort Duitse recherche) arresteerde tientallen stakingsleiders. Drie van hen werden ter dood veroordeeld (Ido Eyl, Leen Schijvenschuurder en Henk Hellendoorn). De anderen werden tot 10 jaar tuchthuis straf veroordeeld en in Duitse gevangenis opgesloten. Onder hen Willem Klomp, die het tuchthuis overleefde.

Elk jaar wordt in Amsterdam de Februaristaking herdacht als een krachtig verzet tegen rassenhaat en discriminatie, als een in heel Europa unieke daad van solidariteit met vervolgde medeburgers. En elk jaar gaan onze gedachten uit naar de dappere mannen en vrouwen die dat in 1941 mogelijk hebben gemaakt. Mannen waaronder de Zwartsluziger burger Willem Klomp.

Amsterdam, 28 februari 2015
Bron: Max van den Berg

Rechts: Monument de Dokwerker

Nederland in oorlog met Duitschland

België, dat ook door Duitschland is aangevallen, en ons land hebben een beroep gedaan op de Geallieerden, die hebben toegezegd alle mogelijke hulp te zullen verlenen

Grenstroepen bieden ver- bitterd weerstand aan IJssel en Maas

Vannacht drie uur overschreden Duitsche troepen onze grenzen, ruim een uur later bombardeerde de Duitsche luchtmacht Nederlandsche vliegvelden en te zes uur bood de Duitsche gezant te 's-Gravenhage een verklaring aan, waarbij de inzet van een Duitsche troepenmacht werd aangekondigd en elke tegenstand doelloos verklaard.

De Nederlandsche Regeering heeft deze verklaring met verontwaardiging van de hand gewezen en geantwoord, zich in oorlog te beschouwen met het Duitsche Rijk.

De Nederlandsche grenstroepen bieden aan IJssel en Maas krachtig weerstand. Vier Duitsche pantsertreinen zijn buiten gevecht gesteld, waarvan er een tegelijk met de brug over de Maas te Venlo in de lucht vloog. Bij landingspogingen in het binnenland zijn ten minste 70 Duitsche vliegtuigen neergeschoten. Van verschillende plaatsen komen berichten, dat de Duitschers Nederlandsche krijgsgevangenen als dekking gebruiken.

Te vijf uur in den ochtend kon het Algemeen Hoofdkwartier reeds melden, dat onze weermacht en afweer paraat waren en de inundaties zich volgens plan voltrokken.

De Opperbevelhebber heeft een verordening uitgegeven, waarbij het allen

Duitschers of vreemdelingen van Duitsche afkomst verboden is zich in Nederland op straat of weg te bevinden.

Voorts heeft de Opperbevelhebber „Het Nationale Dagblad“, „Volk en Vaderland“ en „Het Volksdagblad“ verboden, en een waarschuwing gericht tegen de burgerbevolking om zeer wantrouwend te staan tegenover radioberichten en strooibiljetten, die gewag maken van staken van het Nederlandsch verzet of van onderhandelingen met den vijand.

Volgens berichten van Reuter en Havas zijn in België het militaire hospitaal te Antwerpen verwoest, verscheidene huizen te Brussel door bommen vernield, het station Jemelles in vlammen gezet en het vliegveld Evere door Duitsche vliegtuigen met bommen bestookt.

Een Fransch leger rukt reeds op, ten einde België hulp te verlenen. Ook Britsche troepen zijn onderweg.

Koning Leopold van België heeft het opperbevel over de Belgische troepen overgenomen.

De ministers v. Kleffens en Welter

PROCLAMATIE VAN H. M. DE KONINGIN

Mijn Volk,

Nadat ons land met angstvallige nauwgezetheid al deze maanden een stipte neutraliteit had in acht genomen en terwijl het geen ander voornemen had dan deze houding streng en consequent vol te houden, is in den afgelopen nacht door de Duitsche weermacht zonder de minste waarschuwing een plotselinge aanval op ons gebied gedaan. Dit niettegenstaande de plechtige toezegging, dat de neutraliteit van ons land zou worden ontzien zoolang wij haar zelf handhaafden. Ik richt hierbij een vlammend protest tegen deze voorbeeldeloze schending van de goede trouw en aantasting van wat tusschen beschaafde staten behoorlijk is.

Ik en Mijn Regeering zullen ook thans onzen plicht doen. Doet gij den uwe, overal en in alle omstandigheden, ieder op de plaats waarop hij is gesteld, met de uiterste waakzaamheid en met die innerlijke rust en overgave, waartoe een rein geweten in staat stelt.

Wilhelmina

zijn naar Londen vertrokken voor overleg met de Geallieerden.

In Amerika heeft het nieuws van den Duitschen inval een diepen indruk gemaakt.

Dit persoonsbewijs behoorde toe aan onze bekende melkboer H. Doosje

Herdenking 70 jaar bevrijding van Duitse bezetting

Het lijkt nog maar kort geleden dat we groots herdachten hoe Nederland 50 jaar geleden werd bevrijd van de Duitse bezetting, een oorlog die 5 jaar duurde.

Nu zijn we al weer 20 jaar verder, is het al **70 jaar geleden** en staan we er opnieuw weer eens extra bij stil.
In Vlissingen landden de geallieerden al op 1 november 1944 en de stad werd op 3 november 1944 bevrijd. Het zuiden van Nederland was dus veel eerder vrij dan de rest van Nederland. Ook het vernietigingskamp Auschwitz werd eerder, en wel op 27 januari 1945, bevrijd.
De zogenaamde Hongerwinter van 1944/45 is verschrikkelijk geweest en toen op 14 april 1945 Zwartsluis, en op 5 mei 1945 eindelijk ook geheel Nederland werd bevrijd, was dat een groot feest.

Ik herinner mij nog goed de vreugde die er heerste. De zon scheen en iedereen juichte! De sfeer van angst en druk die er jarenlang had gehangen was opeens weg! Al was ik nog maar een kind van ruim 5 jaar, het staat onuitwisbaar in mijn geheugen gegrift. Misschien goed om nog eens terug te kijken:

De oorlog is voorbij, Nederland is weer **VRIJ**
Iedereen is uitzinnig **BLIJ!**
Overall **FEEEST!** en in Zwartsluis
hangen de vlaggen huis aan huis!

Geen Duitse soldaten meer
dreigend met een geweer!
Geen vliegtuigeronk
of laarzengebonk.

Geen angst of zorgen
voor de dag van morgen
Nee, we zijn niet meer bang
er klinkt muziek en zang!

Canadese bevrijders delen chocolade uit
Jonge meisjes verdringen zich rond de buit.
Vliegtuigen droppen Engelse biskwie in blikken
Verheugd zit iedereen daar van te kijken.

We mogen dansen en springen
Dankbaar het Wilhelmus weer zingen!
Maar....er is ook verdriet en pijn
omdat zo velen er **niet meer zijn....**

Zij mochten niet overleven
En zijn in de strijd gebleven...
Gruwelijk was dat oorlogsgeweld
Ontelbaar veel jonge soldaten zijn geveld.

En denken we ook nog eens aan
alle joden die zijn heengegaan
Gemarteld, geslagen, vergast.
Anderen door ziekten aangetast...

Veel burgers (ook in onze familie) werden gefusilleerd!
Verraden... maar ze deden toch niets verkeerd?
HELDEN waren het, toen ze onbevreesd
anderen tot hulp en schuilplaats zijn geweest!

Verzetsstrijders, vluchtelingen...
Bang voor SS'ers die speurend rondgingen
Overall dreigde gevaar...
En dat vermeerderde jaar op jaar...

Wat werd er veel kapot gemaakt
Dijken en bruggen onklaar geraakt
Steden gebombardeerd en uitgemoord
Schepen de grond in geboord...

Wat is er, vooral in het westen, veel honger geleden.
Kilometers ver op houten fietsbanden gereden
om bloembollen of voedsel bij boeren te kopen.
Gaarkeukens werden plat gelopen.

Dit alles, en nog veel meer, is nu 70 jaar geleden...
Maar we mogen het nooit vergeten!
Eeuwig blijven we het betreuren...
Zoiets mag **NOOIT** wéér gebeuren!!

Laten we toch onze duur verworven vrede bewaren
en onze wereld nieuwe oorlogen besparen.
Daarmee kunnen we bij ons **ZELF** beginnen...
en... "Eens zullen de zachte krachten winnen..."

Willy Hesselink-Schraa, Vlissingen

De **Sluziger Kroniek** is het verenigingsorgaan van de **Historische Vereniging Zwartsluis**. Het verschijnt in de regel driemaal per jaar: in april, september en december. De redactie ontvangt graag kopij voor het blad van of via leden van de vereniging; in te zenden naar het correspondentieadres of het e-mailadres van de vereniging (zie onder).

Bestuur van de vereniging: Jo Appelo-Slurink, *voorzitter*
Harm Pluim, *secretaris*
Martin Schuite, *penningmeester*
Thijs Oosterhof, *archivaris*
Jan Kats

Correspondentieadres: De Krabbescheer 1
8064 HL Zwartsluis
E-mail: h.pluim@swartsluys.nl
mobiel: 06-53300438

Adres archivaris: Kiekendiefstraat 89
8064 CL Zwartsluis
E-mail: archief-hvz@kpnmail.nl
Telefoon: 038-3868244

Redactie Sluziger Kroniek: Thijs Oosterhof
Jan Kootstra
Harm Pluim, *eindredacteur*

Website: www.historiezwartsluis.nl

Contributie: € 15,00 per jaar
€ 17,50 per jaar voor buitenleden

Bankrekening: IBAN: NL91 SNSB 0940 9022 06
BIC: SNSBNL2A SNS BANK NV
T.n.v. Penningmeester HV Zwartsluis

De penningmeester verzoekt u bij het overmaken van de contributie ook uw adresgegevens te vermelden.

Verantwoordelijkheid Kroniek

Aan de artikelen en rubrieken wordt de grootst mogelijke zorg besteed. Door de redactie wordt geen enkele aansprakelijkheid aanvaard omtrent onjuistheden en/of fouten in door derden aangeleverde artikelen. Zij behoudt zich het recht voor artikelen zonder opgave van redenen in te korten of tekstuele wijzigingen aan te brengen.

Het overnemen van welk deel ook van de inhoud van de Kroniek of van foto's is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie.

